

عنوان نشست: آشنایی با بخش تعاون اقتصاد جمهوری اسلامی ایران

واحد برگزار کننده نشست:	دانشکده اقتصاد
مسئول نشست:	دکتر حمید آماده (عضو هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبائی)
تاریخ برگزاری نشست:	۱۴۰۲/۰۳/۰۸
اعضای هیأت علمی:	دکتر حمید آماده (عضو هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبائی)
نمایندگان دستگاه‌های اجرایی مرتبط:	خانم خالقی (اداره کل تعاون استان تهران)
مسئله محوری نشست:	عدم شناخت کافی دانشجویان و پژوهشگران دانشگاهی از تعاونی‌ها و بخش تعاون کشور
سازمان‌های هدف توصیه سیاستی:	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

چکیده مباحث طرح شده (مقدمه، چالش‌ها و مشکلات پیش رو):

طبق قانون اساسی کشور، تعاون یکی از بخش‌های اقتصاد کشور در کنار بخش‌های دولتی و خصوصی است. این بخش در حال حاضر حدود ۷ درصد GDP کشور را تشکیل می‌دهد، اما متأسفانه در محافل علمی بخصوص دانشگاه‌ها شناخت کافی از ابعاد و ساختارهای تعاونی‌ها وجود ندارد. این موضوع در مورد دانشجویان و پژوهشگران حوزه اقتصاد نیز به چشم می‌خورد. این در حالی است که بخش تعاونی برای رشد و بالندگی به پژوهش و سیاست‌گذاری‌های اقتصادی نیاز مبرم دارد.

در حال حاضر تعاونی‌ها در بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه برای اهداف خاص اقتصادی و با توجه به کارکردهای خاص تعاونی‌ها، مورد توجه قرار گرفته‌اند و سیاست و برنامه‌های جامعی برای جذب نوآوران، صاحبان ایده و جوانان دانش‌آموخته تدین شده و به اجرا گذاشته شده‌اند. این مهم متأسفانه در کشور ما چندان مورد توجه نبوده و همین امر باعث شده است اقتصاد و جامعه از مزایای تعاونی‌ها بی‌بهره بمانند. یکی از گروه‌هایی که در توسعه تعاونی‌ها هدف هستند جوانان و تحصیل‌کردگان رشته‌ها و حوزه‌های مختلف هستند. بر این اساس لازم است موضوع تعاون و تعاونی‌ها در دانشگاه‌ها و پژوهشکده‌ها با

هدف آشناسازی دانشجویان سطوح مختلف با این ساختار مهم کارآمد اقتصادی ارائه شده و مورد بحث و بررسی قرار گیرد.

در این نشست تلاش شد برای حل این مشکل و ارائه راهنمایی و اطلاعات لازم برای دانشجویان دانشکده اقتصاد برنامه‌هایی تنظیم گردد.

از سوی مقابل نیز تلاش گردید برای حل برخی مشکلات تعاونی‌ها از منظر اقتصادی رهنمودهایی ارائه گردد. یکی از مطالب بسیار مهم که مغفول مانده و کمتر به آن توجه شده است فرایند ثبت تعاونی و نیز کار با سامانه جامع تعاونی‌های کشور است. در این زمینه نیز با دعوت از کارشناسان خبره بخش تعاون در این زمینه مطالبی ارائه گردید.

چکیده مباحث طرح شده (مقدمه، چالش‌ها و مشکلات پیش رو):

طبق قانون اساسی کشور، تعاون یکی از بخش‌های اقتصاد کشور در کنار بخش‌های دولتی و خصوصی است. این بخش در حال حاضر حدود ۷ درصد GDP کشور را تشکیل می‌دهد، اما متأسفانه در محافل علمی بخصوص دانشگاه‌ها شناخت کافی از ابعاد و ساختارهای تعاونی‌ها وجود ندارد. این موضوع در مورد دانشجویان و پژوهشگران حوزه اقتصاد نیز به چشم می‌خورد. این در حالی است که بخش تعاونی برای رشد و بالندگی به پژوهش و سیاست‌گذاری‌های اقتصادی نیاز مبرم دارد.

در حال حاضر تعاونی‌ها در بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه برای اهداف خاص اقتصادی و با توجه به کارکردهای خاص تعاونی‌ها، مورد توجه قرار گرفته‌اند و سیاست و برنامه‌های جامعی برای جذب نوآوران، صاحبان ایده و جوانان دانش‌آموخته تدوین شده و به اجرا گذاشته شده‌اند. این مهم متأسفانه در کشور ما چندان مورد توجه نبوده و همین امر باعث شده است اقتصاد و جامعه از مزایای تعاونی‌ها بی‌بهره بمانند. یکی از گروه‌هایی که در توسعه تعاونی‌ها هدف هستند جوانان و تحصیل‌کردگان رشته‌ها و حوزه‌های مختلف هستند. بر این اساس لازم است موضوع تعاون و تعاونی‌ها در دانشگاه‌ها و پژوهشکده‌ها با

هدف آشناسازی دانشجویان سطوح مختلف با این ساختار مهم کارآمد اقتصادی ارائه شده و مورد بحث و بررسی قرار گیرد.

در این نشست تلاش شد برای حل این مشکل و ارائه راهنمایی و اطلاعات لازم برای دانشجویان دانشکده اقتصاد برنامه‌هایی تنظیم گردد.

از سوی مقابل نیز تلاش گردید برای حل برخی مشکلات تعاونی‌ها از منظر اقتصادی رهنمودهایی ارائه گردد. یکی از مطالب بسیار مهم که مغفول مانده و کمتر به آن توجه شده است فرایند ثبت تعاونی و نیز کار با سامانه جامع تعاونی‌های کشور است. در این زمینه نیز با دعوت از کارشناسان خبره بخش تعاون در این زمینه مطالبی ارائه گردید.

توصیه‌های سیاستی:

۱- موضوع بسیار مهم اقتصاد تعاونی‌های مورد توجه محافل علمی و اجرایی قرار گیرد. در حال حاضر نهادهای علمی و پژوهشی کشور ارتباط قوی و سازنده‌ای با موضوع تعاون ندارند. این موضوع بخصوص در حوزه اقتصاد نمود خیلی جدی دارد. در برخی دانشگاه‌های کشور تنها در دانشکده‌های علوم اجتماعی موضوع تعاون از جنبه آموزش و پژوهش مورد توجه قرار می‌گیرد. این شرایط به نوعی ضعفی اساسی در بخش تعاون به حساب می‌آید. این در حالی است که در اقتصاد نوین تعاونی‌ها می‌توانند در زمینه‌های اقتصادی مهمی چاره‌کننده مشکلات باشند. موضوعات ساماندهی بازارها، کاهش نقش و اثر دلالی‌ها در قیمت‌نهایی مصرف‌کننده، کاهش قدرت انحصار خرید رد برخی محصولات، افزایش سهم تولیدکننده از قیمت نهایی و سایر زمینه‌ها از جمله موضوعاتی هستند که تعاونی‌ها در آن‌ها می‌توانند نقش آفرینی کنند.

۲- زمینه‌های لازم برای تأسیس تعاونی‌ها توسط دانشجویان و فارغ‌التحصیلان و ایده‌پردازان حوزه اقتصاد فراهم گردد. بخش تعاون با توجه به عدم ارتباط با نهادهای علمی، جوانان، دانشجویان و ایده‌پردازان در جذب فعالیتهای نوین اقتصادی و تجاری موفق عمل نکرده است. در حال حاضر دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها کمتر تمایل به تشکیل تعاونی دارند.

همچنین صاحبان ایده‌های کسب و کار تعاونی را برای تأسیس شرکت و ادامه فعالیت اقتصادی کمتر به رسمیت می‌شناسند. این شرایط ضعف عمده‌ای در بخش تعاون به حساب می‌آید که لازم است برای رفع یا کاهش آن برنامه‌ریزی کرد.

یکی از فعالیت‌هایی که می‌تواند در این زمینه کمک‌کننده باشد آشنا کردن دانشجویان با ساختار و مزایای تعاونی‌هاست. قدم اول در این زمینه ارائه ویژگی‌ها و مزایای تعاونی‌ها با هدف کسب شناخت از تعاونی‌ها برای دانشجویان است. چنانچه این فعالیت به خوبی صورت گیرد می‌تواند ذهنیت منفی دانشجویان را نسبت به تعاونی‌ها از بین برده و آن‌ها در صورت تمایل به فعالیت اقتصادی به تشکیل تعاونی‌های موفق متمایل کند.

۳- مسائل مالی و حقوقی ایجاد و راه‌اندازی یک تعاونی موفق اقتصادی برای دانشجویان توضیح داده شده و برنامه لازم برای دسترسی دانشجویان اقتصاد به راهنمایی در این زمینه فراهم گردد. تعاونی‌ها همانند یک شرکت دارای ابعاد مختلف اقتصادی مالی و حقوقی هستند. مسائل حقوقی تعاونی تا حد زیادی شبیه شرکت‌های سهامی است و از قانون تجارت پیروی می‌کند؛ اما تفاوت‌هایی نیز در این زمینه وجود دارد که بایستی مورد بررسی قرار گرفته و آگاهی لازم برای دانشجویان و ایده پردازان تجاری فراهم گردد. در زمینه مسائل حقوقی نقش و تأثیر اعضای تعاونی در مجامع اهمیت بسیاری دارد. همچنین تعاونی‌ها می‌توانند سهامدار غیر عضو داشته باشند که ابعاد حقوقی و اقتصادی آن اهمیت دارد.

در زمینه مسائل مالی دولت‌ها حمایت‌های ویژه‌ای از تعاونی‌ها به عمل می‌آورند که البته در بقای تعاونی‌ها تأثیر جدی ندارد اما می‌تواند مشوق تشکیل تعاونی‌ها باشد. یکی از زمینه‌هایی که باید مورد توجه باشد ساختار تقسیم سود در تعاونی‌هاست که لازم است آگاهی‌رسانی لازم و کافی به فعالیت اقتصادی صورت گیرد.

۴- به این موضوع مهم که تعاونی در واقع یک بنگاه اقتصادی است توجه شود و به ابعاد اقتصادی و سودآوری تعاونی‌ها بیشتر پرداخته شود. در مورد تعاونی‌ها دو دیدگاه زیربنایی وجود دارد. یکی دیدگاه سنتی و قدیمی است که تعاونی‌ها را در واقع یک انجمن در نظر می‌گیرد و برای تعاونی بیشتر هدف و کارکرد اجتماعی قائل است. این دیدگاه در جوامع

سنتی زیاد به چشم می‌خورد و البته هنوز هم هستند کارشناسانی که طرفدار این دیدگاه هستند؛ اما در دهه‌های اخیر و بخصوص از دهه ۱۹۸۰ در ایالات متحده آمریکا این ایده مطرح شد که تعاونی یک بنگاه اقتصادی است و لازم است در بازار همچون یک بنگاه اقتصادی رفتار کند و از مزایای به دست آمده در بازار اعضای خود را بهره‌مند کند. در واقع این بهره‌مندی از مزایای به دست آمده از فعالیت‌های اقتصادی در چارچوب بازار است که می‌تواند باعث ارتقاء رفاه اعضای تعاونی‌ها شده و از این طریق جامعه را به سطوح بالاتری از درآمد و رفاه برساند. امروزه این ایده در همه کشورها پذیرفته شده و در همه اقتصادها تعاونی به مثابه یک بنگاه اقتصادی با ساختار معین هزینه و درآمد شناخته می‌شود. بر این اساس تعاونی نیز می‌تواند برای سودآوری فعالیت کند و از محل سود کسب شده اعضای خود را به درآمد بالاتر برساند. این ویژگی البته در کنار سایر مزیت‌های تعاونی می‌تواند مورد توجه قرار گیرد.

۵- نقش و تأثیر تعاونی‌ها در ایجاد شغل و توسعه اشتغال دانش‌آموختگان اقتصاد مورد توجه قرار گرفته و پژوهش لازم در این زمینه انجام گردد. یکی از ویژگی‌های تعاونی‌ها کارآفرینی جمعی و تشریک مساعی فعالیت‌های اقتصادی و تجاری است. در تعاونی چند فعالی اقتصادی می‌توانند نیروی کارآفرینی را تجمیع کنند و ضمن تجمیع سرمایه‌های خود از سپردن سرنوشت فعالیت اقتصادی و تجاری به صلاحدید سرمایه‌جولگری کنند. این مهم از طریق ساختار خاص عضویت در تعاونی فراهم می‌شود. بر این اساس تعاونی‌ها می‌توانند محملی برای کنار هم آمدن افرادی باشد که هدف مشخص و توانایی‌های مشابه و مشخص دارند و تمایل دارند با همکاری توانایی‌های خود را در ابعاد مختلف بیافزایند. با توجه به اهمیت تشویق خوداشتغالی و توانمندسازی جوانان و دانشجویان برای پایه‌گذاری فعالیت اقتصادی اشتغال‌زا تعاونی‌ها می‌توانند ساختار کارآمد و مورد توجه باشند. این مهم البته در صورتی قابلیت اجرا می‌یابد که افراد هدف با تعاونی‌ها و ساختارهای آن آشنا شده و آگاهی‌های لازم را دریافت کنند.

ارائه مشاوره‌های لازم در زمینه‌های مختلف مالی، حقوقی و اقتصادی از جمله ملزومات این فرایند است که بایستی مورد توجه قرار گیرد. بدون شک دانشگاه‌های یکی از زیربناهای ایجاد و توسعه این آگاهی‌ها و زمینه‌ای برای ارائه اطلاعات و مشاوره‌های تخصصی مرتبط هستند.

۶- در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی در زمینه رفع بیکاری و توسعه اشتغال به تعاونی‌ها و نقش و تأثیر آن‌ها توجه شود. مهم‌ترین ویژگی یک تعاونی گرد هم آوردن کسانی است که هدف و نیاز مشترک دارند، کسانی که توان و مهارت اقتصادی و تجاری دارند اما به طور کامل از منافع آن بهره‌مند نمی‌شوند. ممکن است افرادی که دارای مهارت و توان فعالیت اقتصادی هستند به صورت فردی تمایل یا توانایی کارآفرینی نداشته باشند و نتوانند به تنهایی ریسک‌های تجاری و بازاری را پذیرفته و مدیریت کنند. این افراد اغلب توان راه‌اندازی کسب و کار انفرادی و استخدام عوامل تولید را ندارند. در این شرایط با گرد هم آمدن این افراد می‌توان ضعف کارآفرینی و پذیرش ریسک‌های تجاری و مالی را کاهش داد. در این صورت این افراد می‌توانند با کمک دیگرانی که هدف و نیاز مشترک دارند به ایجاد و راه‌اندازی فعالیت اقتصادی مبادرت ورزند و از نیاز به استخدام توسط دیگران رهایی یابند. علاوه بر این افراد پس از همکاری و تشکیل تعاونی حتی می‌توانند شغل ایجاد کرده و سایر افراد را استخدام کنند. این فرایند شاکله و مؤلفه اصلی تشکیل یک تعاونی نوین است.

بر این اساس افراد صاحب دانش و توانایی در زمینه‌های مختلف را می‌توان در قالب تعاونی‌ها سازماندهی کرد و ضمن ایجاد شغل فعالیت‌های اقتصادی را نیز توسعه داد. تعاونی‌های درمان متشکل از افراد دارای مهارت و دانش حوزه‌های پزشکی، تعاونی‌های مشاوره متشکل از افراد دارای دانش مشاوره و روانشناسی، تعاونی‌های پژوهشی متشکل از افراد دارای مهارت و دانش لازم در زمینه پژوهش در حوزه‌های مختلف از جمله نمونه‌های تعاونی‌هایی هستند که در زمینه کاهش بیکاری و توسعه اشتغال می‌توانند مورد توجه باشند.

۷- در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های اقتصادی و اجتماعی در زمینه کاهش فقر در مناطق مختلف می‌توان روی تعاونی‌ها حساب کرد، اما برای موفقیت در این زمینه لازم است

ساختارسازی کافی صورت گیرد و شرایطی فراهم شود که جوانان فعال در حوزه‌های اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی وارد حوزه تعاون شوند. از سال‌های قبل تعاونی‌ها یکی از ساختارهای مهم و مورد توجه در زمینه کاهش فقر در مناطق روستایی و حاشیه‌ای بوده‌اند. وقتی یک تعاونی به عنوان ساختاری برای کاهش فقر و توانمندسازی فعالان اقتصادی مورد توجه قرار می‌گیرد، به این معنی است که کاهش فقر از طریق اعطای کمک و یارانه مستقیم هدف نیست، بلکه با توسعه و گسترش فعالیت اقتصادی مؤثر و توزیع بهتر و عادلانه‌تر منافع آن هدف کاهش فقر دنبال می‌شود. در واقع با تأسیس تعاونی‌ها در مناطق روستایی که بر تولید کشاورزی و صنایع محلی و دستی کوچک متکی هستند، می‌توان کاری کرد که بهره‌مندی تولیدکنندگان اصلی و خرد محصولات از قیمت نهایی کالاها و خدمات افزایش یابد و از این طریق درآمد و رفاه افرادی که در معرض فقر قرار دارند، ارتقاء یابد. تعاونی‌های خرید ملزومات تولید و نهاده‌ها، تعاونی‌های بازاریابی و فرآوری محصولات از جمله تعاونی‌هایی هستند که در این زمینه می‌توانند مورد توجه باشند.